السينتابراغماتية الجملة للجمل البسيطة في ضوء نظرية القواعد الوظيفية

السينتابراغماتية الجملة للجمل البسيطة في ضوء نظرية القواعد الوظيفية

آسو أحمد عزيز

Asoahmed8686@gmail.com

جامعة گەرميان / كلية التربية الاساس

أ.د. دارا حميد محمد

جامعة گەرميان / كلية التربية الاساس

dara.hamid@garmian.edu.krd

الكلمات المفتاحية: السينتابراغماتية , المبنى , المعنى , التركيب , التداولية

كيفية اقتباس البحث

عزيز , آسو أحمد , دارا حميد محمد, السينتابراغماتية الجملة للجمل البسيطة في ضوء نظرية القواعد الوظيفية,مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية، آيار ٢٠٢٦, المجلد:١٦ ,العدد:٥ .

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نَسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

Registered مسجلة في **ROAD**

Indexed مفهرسة في **IASJ**

السينتابراغماتية الجملة للجمل البسيطة في ضوء نظرية القواعد الوظيفية

Sentence Syntactic Pragmatics for Simple Sentences in Light of Functional Grammar Theory

Aso Ahmed Aziz
Asoahmed8686@gmail.com
University of Garmian / College of Basic Education

Prof. Dr. Dara Hamid Mohammed
University of Garmian / College of Basic Education
dara.hamid@garmian.edu.krd

Keywords : Syntactic pragmatics, structure, meaning, composition, pragmatics

How To Cite This Article
Aziz ,Aso Ahmed ,Dara Hamid Mohammed ,Sentence Syntactic Pragmatics for Simple Sentences in Light of Functional Grammar Theory ,Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, May 2026,Volume:16,Issue 5.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Abstract:
Syntapragmatics is a linguistic approach concerned with the study of the relationship between sentence structure and meaning, with particular emphasis on the interaction between the syntactic level and the pragmatic level. It examines how syntactic and semantic features are integrated within sentence constructions and how meaning and communicative intention are interpreted in light of contextual factors. The importance of syntapragmatics lies in its ability to clarify the functional relationship between syntactic form and pragmatic interpretation in the production and understanding of meaning within discourse. Within this theoretical framework, the present study aims to investigate one of the basic sentence

types in Kurdish, namely the simple sentence, based on the principles of syntapragmatics. The study adopts the theoretical model of Functional Grammar proposed by Simon Dik, which provides an effective analytical framework for the analysis of sentence structures at the syntactic, semantic, and pragmatic levels. Through this model, the study seeks to demonstrate how simple Kurdish sentences convey meaning and speaker intention through the interaction of grammatical structure and contextual interpretation, thereby contributing to a more systematic understanding of sentence structure in Kurdish from a functional and pragmatic perspective. The research was conducted using Kurdish language tools, middle dialect and the boundaries of the research are simple sentences unless it is very necessary and for the purpose of further explanation other types of sentences (compound, complex) were used.

The study consists of an introduction, two parts and conclusions, as follows :Part I: Contains several topics such as the concept of syntapragmatics, the importance of syntapragmatics, and a theoretical summary of functional grammar, the Simon Dick model .The second part consists of several topics, such as the concept of simple sentences, the syntapragmatic phenomenon of simple sentences and several other topics . Finally, the results are presented, the sources are mentioned and a summary of the research is presented in both Arabic and English.

المستخلص:

السينتابراغماتية (Syntapragmatics) هي مفهوم لغوي يُعنى بالعلاقة بين المبنى والمعنى، وتحديداً العلاقة بين مستويي التركيب (Syntax) والتداولية (Pragmatics). أي أن السينتابراغماتية هي عملية ربط للخصائص الدلالية والتركيبية لكلا المستويين داخل البنى والتراكيب اللغوية، وفقاً للسياقات المختلفة. وتكمن أهمية هذا العلم في كونه يُظهر تفاعل مستويي التركيب والتداولية في إنتاج معانٍ ومقاصد جديدة تبعاً لتغير السياقات. فالسينتابراغماتية، إلى جانب وظيفتها الرئيسية المتمثلة في عرض العلاقة بين هذين المستويين اللغويين، تعمل في الوقت نفسه على توضيح معنى ومقاصد الكلمات داخل قوالب الجمل وفقاً للسياقات المتباينة. ومن هذا المنطلق، يعد هذا البحث محاولة لتحليل نوع رئيسي من الجمل الكردية، وهو "الجملة

البسيطة"، وفقاً لمبادئ السينتابراغماتية، وفي ضوء نظرية النحو الوظيفي (نموذج سيمون ديك) التي تمتلك القدرة على تحليل الجملة في المستويات الثلاثة: التركيبي، والدلالي، والتداولي. أُجري البحث باستخدام أدوات اللغة الكردية واللهجة الوسطى، واقتصر على الجمل البسيطة إلا في حالات الضرورة القصوى، ولأغراض التوضيح، استُخدمت أنواع أخرى من الجمل (المركبة والمعقدة). تتألف الدراسة من مقدمة وجزأين وخاتمة، على النحو التالي: الجزء الأول: يتناول عدة مواضيع، منها مفهوم التركيب اللغوي، وأهميته، وملخص نظري للقواعد الوظيفية، ونموذج سيمون ديك. الجزء الثاني: يتناول عدة مواضيع، منها مفهوم الجمل البسيطة، وظاهرة التركيب اللغوي للجمل البسيطة، ومواضيع أخرى. أخيرًا، تُعرض النتائج، وتُذكر المصادر، ويُقدم ملخص للبحث باللغتين العربية والإنجليزية.

سینتاپراگماتیکی ڕستەی سادە لەبەر ڕۆشنایی تیۆریی ڕێزمانی ئەرکیدا

ئاسۆ ئەحمەد عەزیز

Asoahmed8686@gmail.com

زانکۆی گەرمیان/ کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەت

پ.د. دارا حەمید محەمەد

زانکۆی گەرمیان/ کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەت
dara.hamid@garmian.edu.krd

پوختە

سینتاپراگماتیک چەمکێکی زمانەوانییە، کار لەسەر پەیوەندی نێوان دروستە و واتا بە تایبەتیش پەیوەندی نێوان هەردوو ئاستی سینتاکس و پراگماتیک دەکات، واتە سینتاپراگماتیک پێکەوەگرێدانی تایبەتمەندییە سێمانتیکی و سینتاکسییەکانی هەردوو ئاستە لە دروستە تەکیەکخراوەکاندا، بەپێی دەوروبەری جیاواز، گرنگی ئەم زانستە لەوەدایە کارلێکی هەردوو ئاستی سینتاکس و پراگماتیک دەنوێنێت، لەبەرهەمهێنانی واتا و مەبەستی نوێ بەپێی دەوروبەرەکان. سینتاپراگماتیک وێرای ئەرکی سەرەکی کە خستەڕووی پەیوەندی نێوان هەردوو ئاستی زمانییە ، هاوکات واتا و

مەبەستی وشەکان لە قاڵبی ڕستەکاندا بەپێی کۆنتێکستە جیاوازەکان دەخاتەڕوو، لەم سۆنگەوە ئەم توێژینەوە هەوڵێکە بۆ شیکردنەوەی جۆرێکی سەرەکی ڕستەی کوردی، کە ڕستەی سادەیە، بەپێی بنەماکانی سینتاپراگماتیك. و لەبەر ڕۆشنایی تیۆریی ڕێزمانی ئەرکی مۆدێلی(سیمون دیك)کە توانای شیکردنەوەی ڕستەی هەیە لەهەرسێ ئاستی سینتاکس و سیمانتیك و پراگماتیك .

وشەی سەرەکی: پراگماتیکی ڕستەسازی، پێکهاتە، مانا، پێکهاتە، پراگماتیک

پێشەکی

٠-١- ناونیشانی توێژینەوەکە

توێژینەوەکە بە ناونیشانی(سینتاپراگماتیکی ڕستەی سادە لەبەر ڕۆشنایی تیۆریی ڕێزمانی ئەرکیدا)یە، واتە شیکاری سینتاکس و پراگماتیکی ڕستەی سادە دەکات بەپێی بنەماکانی تیۆریی سینتاکسی ئەرکی .

٠-٢- گرفتی توێژینەوەکە

بەوپێیەی سینتاپراگماتیك پێکهاتەیەکی زمانەوانی نوێیە بەتایبەتی لە زمانەوانی کوریدا، لەبەرئەوە بەشی زۆری بابەتە زمانەوانییەکانی سینتاکس بەپێی ئەو پێکهاتەیە کاریان لەسەر نەکراوە، ئەمەش گرفتێکی زمانەوانیی کوردییە، کە توێژینەوەکە هەوڵی چارەسەرکردنی دەدات .

٠-٣- میتۆدی توێژینەوەکە

بەمەبەستی گەیشتن بە ئامانجەکانی توێژینەوەکە، پێڕەوکردنی میتۆدی پەسنی شیکەرەوەیی بە پێویست زانرا، هاوکات بۆ شیکارکردنی زانستییانەی بابەتەکە، توێژینەوەکە لەبەر ڕۆشنایی تیۆریی ڕێزمانی ئەرکی مۆدێلی(سیمون دیك) دا ئەنجامدراوە .

٠-٤- گرنگی توێژینەوەکە

گرنگی توێژینەوەکە لەوەدا بەرجەستە دەبێت، کە یەکەمجارە لە زمانی کوردیدا ڕستەی سادە بەپێی پێکهاتەی زمانەوانی سینتاپراگماتیك ئەنجامدەدرێت، بەمەش چاوەڕێدەکرێت توێژینەوەکە کەلێنێك لە زمانەوانی کوردیدا پڕ بکاتەوە .

٠-٥- پرسیارەکانی توێژینەوەکە

توێژینەوەکە هەوڵدەدات وەڵامی ئەم پرسیارانە بداتەوە :

١- چەمکی سینتاپراگماتیك چییە؟
٢- بنەماکانی ڕێزمانی ئەرکی مۆدێلی سیمون دیك چین؟
٣- ئایا بنەماکانی سینتاپراگماتیك لە دروستەی ڕستەی سادەدا جێبەجێدەبن؟

٠-٦- گریمانەی توێژینەوەکە

١- لێکۆڵینەوەکە گریمانەی ئەوە دەکات، کە سینتاکس و پراگماتیك پەیوەندییەکی پتەو وابەستەیان دەکات، چونکە بەشێکی زۆری دەرپرینە سینتاکسییەکان(فرێز و ڕستە) پێویستییان بە دەوروبەرە بۆ ڕوون بوونەوەی ناوەرۆك و مەبەستەکانیان .
٢- دروستە سینتاکسییەکان لەبەررۆشنایی تیۆریی ڕێزمانی ئەرکی (مۆدێلی سیمۆن دیك)دا ڕاڤەیەکی سینتاپراگماتیکی پراوپر دەکرێن، کە لە تیۆرییەکانی پێش خۆی جیایی دەکاتەوە .

٠-٧- سنوور و کەرەستەی توێژینەوەکە

توێژینەوەکە بە کەرەستەی زمانی کوردی ، زاری ناوەڕاست ئەنجامدراوە و سنووری توێژینەوەکە ڕستەی سادەیە مەگەر لە حاڵەتی زۆر پێویست و بە مەبەستی زیاتر ڕوونکردنەوە جۆرەکانی تری ڕستە(لێکدراو، ئاڵۆز) بەکارهێنرابێت .

٠-٨- پەیکەری توێژینەوەکە

توێژینەوەکە لە پێشەکی و دوو بەش و ئەنجامەکان پێکهاتووە، بەمشێوەیە:

بەشی یەکەم: چەند تەوەرەیەك لەخۆدەگرێت وەك ، چەمکی سینتاپراگماتیك ، گرنگی سینتاپراگماتیك، و پوختەیەکی تیۆریی ڕێزمانی ئەرکی، مۆدێلی سیمون دیك.

بەشی دوومیش: لەچەند تەوەرەیەك پێکدێت، وەك چەمکی ڕستەی سادە ، دەرکەوتەی سینتاپراگماتیکی ڕستەی سادە و چەند بابەتێکیدی .

لە کۆتاییشدا ئەنجامەکان خراونەتەڕوو ئاماژە بە سەرچاوەکان کراوە و پوختەیەکی توێژینەوەکە بە هەردوو زمانی عەرەبی و ئینگلیزی خراونەڕوو .

١- چەمك و گرنگی سینتاپراگماتیك

١-١- چەمکی سینتاپراگماتیك

سینتاپراگماتیک زاراوەیەکی زمانەوانییە، دراسەکردنی پەیوەندی نێوان ئاستە جیاوازەکانی زمانە بەتایبەتی دروستە و واتا، چەمکێکە کار لەسەر دروستەیەکی زمانی دەکات، لە ئەنجامی لێکدانی یەکە زمانییەکانی هەردوو ئاستی سینتاکس و پراگماتیک هەڵێنجراوە، ئەم چەمکە لە ڕوانگەی جیاوازەوە پێناسە دەکرێت، بۆ ئاشنابوون بە چەمک و پێناسەی سینتاپراگماتیک وا پێویست دەکات، لە سەرەتادا ئەم چەمکە لە سینتاکس و پراگماتیک جیابکرێتەوە، چونکە سینتاکس لە پەیوەندی نێوان هێماکان دەکۆڵێتەوە، ((بەو پێیە سینتاکس لێکۆڵینەوەیە لە یەکگرتنی وشە لە ئاخاوتن و ڕستەدا))(حاجی مارف، ئەورەحمان ،٢٠٠١: ٤) ((سینتاکس لێکدانە و چۆنیەتی ڕێکخستنی وشەکانە لە پێکهاتەی فرێز و ڕستەدا))(عبدول، فەریدون و عومەر، ابوبکر، ٢٠١٠: ١٢٣) سینتاکس تایبەتمەندیەکی زمانە بۆ کۆمەڵێک پەیرە و یاسایە، تایبەتە بە ڕستە و پێکهاتەکان، پەیوەندی نێوان پێکهاتەکان و چۆنیەتی هەڵبژاردن و ڕێکخستنیان دەخاتەڕوو(حمەامین، تانیا اسماعیل، ٢٠٢٤: ٦٢) سینتاکس بەشێکی پەیرەوی زمانی مرۆڤە، دەستوری ڕیزکردن ودانەپاڵ یەکتری کەرەستەکان و دیاریکردنی ئەو لێکدانانەن کە پەسەندن لە زماندا،(فتاح، محمد معروف، ٢٠١١: ٢٨) دەتوانرێت بگوترێت، سینتاکس بریتییە لە یەکگرتن و ڕێکخستنی وشەکان لە ڕستەدا، هەرچی پراگماتیکە زانستی بەکارهێنانی زمانە، لێکدانەوەی واتایە بەپێی نەک تەنیا سیاق و مەبەستی قسەکەر بەڵکو مەبەستی قسەکەر بەپێی دەوروبەر، بۆ نموونە کە دەوترێت:

(١)هەوا زۆر ساردە.

لە(١)دا ڕەنگە تەنیا ئاگادارکردنەوە یان هەواڵی ساردی هەوا گەیاندن نەبێت، بەڵکو دەکرێت بەپێی دەوروبەر واتای جیاواز بگەیەنێت، ئەگەر لە ژووری نووستن بووترێت، واتای داواکردنی داپۆشین دەگەینێت، ئەگەر لە پۆلدا بووترێت، واتای داواکردنی داخستنی دەرگا و پەنجەرە دەگەیەنێت، لێرەدا مەبەست ئەوەیە کە قسەکەر شتێک دەڵێت و مەبەستی شتێکی تر بێت ، گوێگر شتێک دەبیستێت و شتێکی تر لێك دەداتەوە، واتە پراگماتیک زانست و لێکدانەوەی واتا شاراوەکانی ئاخاوتنە، نەک واتە ڕووکەش و دیارەکانی(محەممەد، دارا حەمید، ٢٠١٠: ١٧٧)، دەتوانین بڵێین پراگماتیک گرنگی دەدات بەکارهێنانی زمان لە دەوروبەردا، دەوروبەریش بنەما و هۆکاری بنەڕەتی فەراهەمبوونی پراگماتیکە، چونکە ڕستەیەک دەشێت زیاتر لە واتایەکی هەبێت، بەپێی دەوروبەر، پراگماتیک بەکارهێنانی هێمایە بۆ مەبەستێک لە دەوروبەرێکدا و دەوروبەری کۆمەڵایەتی و دەروونی کاریگەری خۆیان دەبێت، لەسەر دەرپرینەکان لە

لایەن قسەکەر و لێکدانەوەکان لە لایەن گوێگەرەوە(دزەیی، عەبدوالوحید موشیر، ٢٠١١ : ١٦).

سینتاکس ڕێساویاسای تایبەت بە خۆی هەیە، هەروەها ڕستەو دەربڕینەکان واتای تایبەت بە خۆیان هەیە، لێرەدا مەبەست لە یاسای بنەڕەتی و واتایی رووکەشی ڕستەکان نییە، بەڵکو واتایی قوڵی ڕستەکانە، ئەمەش وابەستەیە بە پراگماتیک و دەوروبەرەوە، خاڵی هاوبەش لە نێوانیان واتایە، سەرئەنجام سینتاکس و پراگماتیک یەکدەگرن و پەیوەندی هاوبەش دروستدەکەن، پروانە:(فەقێ براهیم، هاوسەر نەوزاد، ٢٠١٤: ٣٩)، سینتاکس لە گەورەترین کەرەستەی زمان دەکوڵێتەوە کە ڕستەیە(١) (ئەحمەد، سیروان مین، ٢٠١٥: ٤٣).

لە دوای ئەم ڕوونکردنەوانە دەکرێت بگوترێت، سینتاپراگماتیک وابەستەی دوو ئاستی زمانە لە پرۆسەیەکی هاوبەشدا یەک دەگرێتەوە پێی دەڵێن>> سینتاپراگماتیک<< یاخود بە گوتەیەکی دیکە ئاماژەکردنە بە تایبەتمەندییە سینتاکسی و واتاییەکانی دروستە تەکیەکخراوەکان، بە هەردو پێوەری دروستە و دەربڕین، لەگەڵ لایەنی واتاو پەیوەست بە دەوروبەری جیاوازەوە، توێژینەوەی ئەو بابەتانەی زمانە کە دەچنە ناو سینتاکس و پراگماتیکەوە، سینتاپراگماتیک سینتاکسە بە دروستە، بۆ چوونە نێو پێکهاتەکانی سینتاکس بۆ دەوروبەر و چۆنیەتی دەربڕین و بەرهەمهێنانیان هێنراوەتە ئاراوە، یاخود مۆدێلی سینتاکسی بە پراگماتیککراوە، ڕووبەری واتای پراگماتیکی لەگەڵ یاسا و ڕێسا سینتاکسییەکان دەگرێتەوە، هەر دەربڕاوێکی زمانی یاسا و ڕێسای سینتاکسی و مەبەست و واتای پراگماتیکی هەبێت(حمەامین، خۆشناو عزیز و کریم ، عمر محمود، ٢٠٢٢: ١٥١). دەتوانرێت بگوترێت سینتاپراگماتیك وەك وابەستەبوونی سینتاکس و پراگماتیك بناسرێت، یاخود پشکنینی پراگماتیکیانەی واتای ڕستەیە و بەستنەوەی بە دەوربەرەوە کە بە پێی یاسا سینتاکسییەکان ڕێزکراون.

١-٢- گرنگی سینتاپراگماتیك

وەکو لە پاری یەکەم ئاماژەمان بە زاراوە و چەمکی سینتاپراگماتیک کرد، کە لێکدانەوەی سینتاکسی و پراگماتیکییە بە هاوبەشی، بە مەبەستی وردبونەوە لە ڕۆڵ و گرنگی توێژینەوەی سینتاپراگماتیکی، بە پشت بەستن بە وابەستەی سینتاکس و پراگماتیک لە خوارەوە ڕۆڵ و گرنگی سینتاپراگماتیک بە چەند خاڵێک دەخەینەڕوو:

Journal Of Babylon Center For Humanities Studies 2026 Volume :16 Issue :5
(ISSN): 2227-2895 (Print) (E-ISSN):2313-0059 (Online)

١- دیاریکردنی کەرەستەو یەکەی سینتاپراگماتیکی زمان، لەگەڵ دروستە تەکیکخراوەکانی وەک(وشە و رستە و فرێز ... تاد)لەگەڵ گرنگتین پێواژۆکانی، سینتاپراگماتیک هەردوو لایەنی فۆرم و واتای زمان شیدەکاتەوە، لە (٢)دا سینتاکس دروستەی ڕستەکە لە شێوەی هێڵکاری(١)دا شیکاردەکات: پڕوانە(حەمەئەمین،خۆشناو عەزیز،٢٠٢٣: ٦).

(٢) چراکە بکوژێنمەوە.

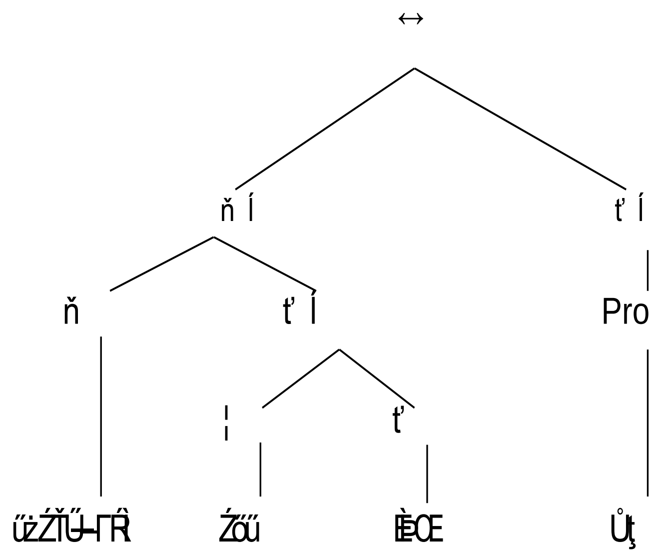

هێڵکاری(١) شیکاری سینتاکسی ڕستەی سادە

ئەگەر لەڕووی پراگماتیکەوە لێکدانەوە بۆ(٢) بکەین، بە پێی کات و شوێن دەوروبەر چەندین واتاو مەبستی هەیە لەوانە:

ا- ئاگادارکردنەوەیە لەوەی شەو درەنگە.

ب- کاتی نووستنە.

پ- پێویستمان بە ڕوناکی نەما

ت- ئەوەندە سەعیکردن بەسە.

د- رۆژ بووەوە.

٢- سینتاپراگماتیک واتا جیاوازەکانی وشە و ڕستە لە دەوروبەرە جیاوازەکانەوە وەدەستدەهێنێت، چونکە وشەو ڕستەکان لە دەوروبەری جیاواز زیاتر لە واتا و مەبەستێکیان هەیە بۆ نموونە((ڕستە وەک هێمایەک

بۆ بیری مێشکی مرۆڤ، دوو دیوی هەیە کە فۆرم و واتان، هەندێک ڕستە لە سنووری خۆیدا لێکدەدرێتەوە، واتە کەرەستە پێکهێنەرەکانی لە توانایاندا هەیە بیرێک بە ڕوونی بگەیەنن، هاوکات کۆمەڵێک ڕستە تر بە هاوکاری دەوروبەر واتاکانیان دەزانرێت))(علی، بکر عومەر وحەسەین، ئازاد ئەحمەد،٢٠١٣ : ٢٧).

٣- سینتاپراگماتیک واتاو مەبەستی وشەکان لە ناو ڕستە ئاشکرادەکات، بە هۆی دەوروبەری سینتاکسەوە((مەبەست لە دەوروبەری سینتکسی پێکەوەهاتنمی وشە فرێزەکانە بە شێوەی یاسابەند بۆپێکهێنانی ڕستە))(حەمەامین،تانیا اسماعیل،٢٠٢٢: ٤٨) بۆ نموونە لە(٣)دا وشەی(وەرز) واتایەکی ڕوون و ئاشکرایی نییە، بەڵام لە سنوری فرێزی ناوی لە ڕستەدا، دەبێتە هاوڕێی وشەی ترو پەیوەندی دروست دەکەن دواتر واتاکانیان ڕوون دەبێتەوە. بروانە(خولی، علی محمد،٢٠٠٠: ١٤٨).

(٣) ا – *وەرزی بەهار خۆشە.*

ب- *وەرزی نوێی دراماکە دەستی پێکرد.*

پ- *وەرزێکی خوێندنم تەواوکرد.*

٤- گرنگی سینتاپراگماتیکی ئەوەیە، ڕۆڵی هەیە لە ئابوریکردنی زمان(*ECONOMY*) هۆکارێکە بۆپاراستنی وزە، لەبەرئەوە لە ئاخاوتن و نووسیندا سوود لە دەوروبەر وەردەگیرێت، لە بەرهەمهێنانی ڕستەکانی زمان، ئەگەرنا ڕستە و گوتنەکان زۆر درێژ دەبن، بۆ ڕوونکردنەوەی زیاتر با پروانینە:

(٤) ا– ئەگەر ئامانج هات، پێی بڵێ دەگەڕێمەوە.

ب– باشە.

لە شیکاری واتایی سینتاپراگماتیکی لە(٤)دا بەپێی واتای پراگماتیکی زانیاری بەشداربووانی ئەو ئاخاوتنە واتا و زانیاری زۆر لەو ڕستەدا هەیە، کەچی دەرپرینەکان زۆر کورتن، واتە بڕی زانیارییەکان زیاترە لە چەندیەتی دەرپرینەکان، بە شێوەیەک ئەو زانیاریانە دەدات :

ــ (ا)ئاگاداری (ب) دەکات، هەر کاتێک ئامانج هات پێی بڵێ دەگەڕێمەوە.

ــ ئاشکرایە(ب) ئامانج دەناسی.

ــ (ا)بە(ب) دەڵێت: کە ئامانج دێ بۆ ئەو شوێنە.

٥- سینتاپراگماتیک دەربڕینە سینتاکسییەکان بە دەوروبەرەوە دەبەستێتەوە و واتا و مەبەستی دەربڕینەکان دەخاتەڕوو، هەروەها دیاریکردنی ئەو مەبەستەی لە مێشکی قسەکەرو وەرگر هەیە، چونکە هەر کردەیەکی زمانی بەمەبەستی ئامانجێکی دیاریکراو بەرهەمدەهێنرێت، گوتنیش بەشێکە لە کردەی زمانی ئەو گوتنە زۆر جار مەبەستدارە(٢) و ئامانجی تایبەتی لەگەڵدایە، بۆیە واتای هەر گوتنێک لەسەر ئەو مەبەستە دەوەستێت کە قسەکەر دەیەوێت بە گوێگری بگەیەنێت، مەبەستی قسەکەر پەیوەست دەبێت بە هەردوو فۆرمی زمانی و کەرەستەکانی دەوروبەرەوە، بۆیەش دەربڕینە زمانییەکان بەپێی هەمەجۆری دەوروبەری دەربڕینەکە دروست دەبێت، هەروەها مەبەستیش بە هۆی کەرەستەکانی دەوروبەرەوە دەست نیشاندەکرێت(علی،طالب حسین،٢٠١٣: ١١٢).

٦- سینتاپراگماتیک دەتوانێت هەندێ تەمومژی ڕستە پرەوێنێتەوە، بە هۆی دەوروبەری زمانی(٣)، چونکە واتای هەندێ ڕستە لە سنووری خۆیدا ڕوونە کەرەستە پێکهێنەرەکانی دەتوانن بیرێک بە ڕوونی بگەیەنن، کەچی هەندێ ڕستە واتاکانیان نازانرێت و تەمومژی دروستدەکات، بە لێکدانەوەی سینتاپراگماتیک دەتوانین تەمومژیەکانیان پرەوێنینەوە (سعید،محمد مجید و ئەحمەد،قەیس کەمال،٢٠٢٠: ١١٨) بۆ نموونە ئەم گریمانەیە دێنینەوە، لەنێوان بەڕێوبەری فەرمانگەیەک و فەرمانبەرەکەی، کاتێک بەڕێوبەرەکە پێویستی بە قەڵەم دەبێت ئەوا ڕستەی(٥) ئاراستەی فەرمانبەرەکەی دەکات:

(٥) ا/ ئەو قەڵەمەم بۆ بهێنە.

لە (٥)دا (ئەو)ئاماژەیە بۆ(تاکی دوور) ئەگەر گریمانەی ئەوە بکەین، کۆمەڵە قەڵەمێک لەسەر مێزەکە بوو، ئەوا لە(٥)دا ئاماژەکە بە تەواوی واتای ڕستەکە ڕوون ناکاتەوە، بۆیە لە پێناو دەستنیشانکردنی جۆری قەڵەمەکە فەرمانبەرەکە ڕستەی(٥- ب پ) ئاراستەی بەڕێوبەرەکەی دەکات:

ب/ کامە قەڵەمت بۆ بهێنم؟

پ/ قەڵەمە سوورەکە یان شینەکە؟

کەواتە ئەگەر سەرنج بدەین، هەندێ ڕستە زیاتر لە واتایەکی دەبێت سەرئەنجام تەمومژی ڕستەیی دروستدەکات، سەرئەنجام

Journal Of Babylon Center For Humanities Studies 2026 Volume :16 Issue : 5
(ISSN): 2227-2895 (Print) (E-ISSN):2313-0059 (Online)

هەڵسەنگاندنی پراگماتیکی دەبێتە ئاوێنە بۆ سینتاکسی ڕستەکە بە هەردووکیان چارەسەری تەمومژی ڕستەکە دەکەن(حەمە امین، خۆشناو عومەر،٢٠٢٢: ١٨٠).

٧- لێکدانەوەی سینتاپراگماتیکی ڕۆڵی هەیە، لە دەستنیشانکردنی کەرەستە لەگەڵ هاتووەکان (prosory) وەک(هێز(٤) و ئاواز و زرنگە و تەوژم)کەرەستە ناکەرتییەکان یان سەرو سێگمینتییەکانی پێ دەوترێت، هەموو ئەمانە دیاردەیی دەنگیین لەڕێگەی گوتنەوە دەردەبڕێن و کاریگەرییان بەسەر مەبەستی ڕستەوە هەیە، بۆ نموونە:

(٦) باوکم هات.

لە(٦)دا ئەگەر هێزی ڕستەکە لەسەر ناوی (باوک)ەوە بێت، ئەوە پرسیاری کەسێک نیشان دەدات، بەڵام ئەگەر هێزی ڕستە خرایە سەر کرداری (هات)، ئەوا هەواڵی ڕووداوێک دەدات. پروانە(غەریب، دڵشاد محەمەد،٢٠١٩: ٣٩).

٨- سینتاپراگماتیک ئەوەمان بۆ ڕووندەکاتەوە دەربڕینی ڕستەکان بە شێوەی ناڕاستەوخۆیی باشترو کاریگەرترە لە دەربڕینی ڕاستەوخۆ، مەبەست لە دەربڕینی ناڕاستەوخۆ((لەم جۆرە ئاخاوتنانە مەبەستی قسەکەر بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ ناگاتە گوێگر)) **(**محمد، دارا حمید،٢٠١٢: ٧٢**).**

١-٣- پوختەیەکە لە تیۆریی ڕێزمانی ئەرکی، مۆدێلی سیمون دیك

سەرەتاو دەستپێکی تیۆری ڕێزمانی ئەرکی(Functional Grammar Theory) بۆ زنجیرەی پراگی زمانەوانی و ڕێبازی ئەرکی دەگەڕێتەوە، ڕێبازی ئەرکی لە چەندین تیۆری زمانی پێکهاتووە، لە لایەن کۆمەڵێك زمانەوانانی ئەوروپایی وەک(ماتسیۆس، ترۆبستکۆی، جاکۆبسن، فێرث، هالیدای، سیمۆن دیك .... تاد)دامەزراوە، ئەم ڕێبازە لەسەر دەستی ئەم زمانەوانانە وەرچەخانێکی ئاشکرای بە خۆوە بینی و پەرەی پێدرا (محمد، داراحمید، ٢٠١٣: ٨٤)، ئەم شێوە پەرەپێدانە بنەما تیۆرییەکانی ڕێبازی ئەرکی و لۆجیك کۆدەکەنەوە و بە ڕێزمانی ئەرکی نوێ ناوی دەبەن، ئەرکییە نوێیەکان وای بۆ دەچن ئەرك دەکرێت لە ڕێگەی لۆجیکەوە پیشان بدرێت، ڕێبازی ئەرکی نوێ دەیان بیرۆکە و بۆچوونی جیاواز و مۆدێل و وەچە تیۆری زمانی دەگرێتەوە.

تیۆری ڕێزمانی ئەرکی(FG)وەک تیۆرێکی زمانەوانی نوێ بۆ یەکەمین جار لە هەفتاکانی سەدەی ڕابردوو لەسەر بنەمای پێشنیازەکانی زمانناسی هۆڵندی سیمۆن دیک(Simon Dik)(٥) لە شاری ئەمستردامی هۆڵندا خراوەتەڕوو، (دیک)لەڕێگەی توێژینەوەکانی چوارچێوەی گشتی تیۆرییەکەو و میتۆد و ڕێبازەکەی بۆ دەستنیشانکردووین، لە کتێبەکەیدا کە لە ساڵی(١٩٧٨)خستیەڕوو، بناغەی ڕێزمانەکەی داڕشتوە، ئەم تیۆرییە زمانییە لە نێو تیۆرە هاوچەرخەکاندا بەگشتی و تیۆرە ڕێزمانییەکان بە تایبەتی توانی پێگەیەکی زانستی بۆ خۆی دروست بکات(مریم، جوزی و ، ٢٠١٩: ٣٠)، بە جۆرێك توانی ببێتە میراتگری تیۆرەکانی پێش خۆیان، چاوەڕێی ئەوەی لێ دەکرا ببێتە جێگرەوەیەک بۆ تیۆری بەرهەمهێنان و گوێزانەوە(حەمەئەمین،خۆشناوعەزیز، ٢٠٢٣: ١١٨) تیۆرەکە بۆ چارەسەری ئەو کێشانە هاتە ئاراوە کە دوچاری ڕێبازەکانی تر بوون، وەک ڕێزمانی ڕۆنانکاری بەرهەمهێنان و گوێزانەوە، ئەمەش لە ئەنجامی ئەوە بوو کە زۆر شتیان پشت گوێخستبوو وەک، باری دەروونی و کۆمەڵایەتی قسەکەر و گوێگر و دەوروبەری ئاخاوتن و مەبەستی ئاخاوتن....تاد (دزەیی، عبدالواحد مشیر، ٢٠١٥ : ٦٥).

ڕێزمانی ئەرکی هەوڵی بنیاتنانی ڕێزمانێکی نموونەی دەدات، بە جۆرێك پێکهاتە و ئەرك بەیەکەوە ببەستێتەوە، پێویستە دروستەیەك ڕەنگدانەوەی ئەرکەکەی بێت، بە شێوەیەکی ڕوونتر ئەوە ئەرکە پێکهاتە دیاریدەکات (جمیات، بریز، ٢٠١٦:٢١)ئەم ڕێزمانە یەکێکە لە تیۆرییە گرنگەکان کە ئاراستەیەکی ئەرکی پراگماتیکی هەیە، تێڕوانینی سەرەکی ئەوەیە کە زمان ئامرازی پەیوەندییە، زمان بۆ بەکارهێنان و گەیاندنی مەبەست و دەرەستکردنی پەیوەندییە، کار لەسەر شیکردنەوەی بنیاتی زمان و ئەرکی پەیوەندیکردنی زمان دەکات، بە جۆرێك زمان کۆمەڵێک ئەرکی جۆراوجۆر بەجێ دەهێنێت، بەشێک لە ئەرکەکان پەیوەستن بە بنیات(Structure)ی زمانەوە لە ڕێگەی ئارگۆمێنتە سینتاکسییەکان و پۆلە ڕەگەزە فەرهەنگییەکان لە قاڵبی ڕستەدا(بکەر و بەرکار....تاد)دا دەبن، پەیوەندیکردنیش لە ئەرکە سەرەکییەکانی زمانە، ئەمەش بەپێی کەتیگۆرییە فەرهەنگییەکان و بەکارهێنانیان لە دەوروبەری تایبەتدا ئەنجام دەدرێت، ئەرکە ڕێزمانییەکان هاوتا لەگەڵ ئەرکی پەیوەندیکردن کە بەپێی دەوروبەرە جیاوازەکان لە شێوەی ئەرکی واتایی مەبەستی (سێمانتیکی و پراگماتیکی)ی دەگرێتەوە، ئەمانە ئەرکی تەواوی زمان پێکدەهێنن، تیۆری ڕێزمانی ئەرکی دەتوانێ سێ جۆر ئەرکی زمان کۆبکاتەوە(دروستەیی،

سێمانتیکی، پراگماتیکی) و کاریان لەسەر بکات، (محەمەد، داراحمید، ٢٠٢١: ١٦٢)، سیمۆن دیک ڕستە وەك بنەمای شیکردنەوەی زمان دەبینێت، وای بۆ دەچێت ڕستە دەتوانرێت لە سێ ئاستدا شیبکرێتەوە(ئاستی ڕێزمان، ئاستی سێمانتیک، ئاستی پراگماتیک)(فەرهادی، ساجیدەعەبدوڵلا، ٢٠٠٨: ٤٥)، ڕێزمانی ئەرکی چەند تایبەتمەندییەکی هەیە :

١- ئەم تیۆرییە زمانییە لەسەر بنەمای ئەو ڕاستییە دامەزراوە، دروستەی ڕستەکان تا ڕادەیەکی زۆر دەکەونە ژێر کاریگەری ئەو ئەرک و مەبەستەی کە لە پێناویدا دروست بووە، واتە پێکهاتە ڕەنگدانەوەی ڕاستەوخۆی ئەرك بێت.

٢- زمان فرە ئەرکە بۆ زۆر مەبەست بەکار دێت، ڕێزمانی ئەرکی گرنگی دەدات بە ئەرکی پەیوەندیکردنی زمان .

٣- ڕێزمانی ئەرکی بریتییە لە ڕێزمانێک کە تەنها تایبەت نییە، بەو ئەرکەی کەرەستەکان لە ڕستەدا دەیگێڕین، وەك(بکەر و بەرکار)، بەڵکو ئەو ئەرکانە بەشێکن لە کۆمەڵە ئەرکێک لەگەڵ ئەرکی سێمانتیکی و پراگماتیکی لە پەیوەندیدان.

٤- ئەم ڕێزمانە بریتییە لەو سیستەمە زمانییەی لە کۆی هەموو ئەرکە (دروستە، سێمانتیك، پراگماتیك)یەکان پێکهاتووە، لەسەر بنەمای ئەرکی پەیوەندکرنی زمان، سێمانتیك و پراگماتیك لە ناوڕێزماندا ئاستی سەرەکیین و تایبەتمەندییەکانی پێکهاتەی ڕستە دیاریدەکەن(دزەیی، عبدالواحد مشیر، ٢٠١٥ : ٦١)، تیۆری ڕێزمانی ئەرکی دەکەوێتە قۆناغی دووەمی ڕێبازی ئەرکییەوە، لە سەرەتایی سەرهەڵدانیەوە تاکو ئێستا خۆی لە چەند شێوەو نموونەی مۆدێلی ڕێزمانی دەبینێتەوە، یەك لە دوای یەك و لە سەر بنەمای پەرەسەندن و پێشکەوتن دامەزراون مۆدێلەکانیش بریتین :

نموونەی مۆدێلی ڕێزمانی ئەرکی پێش ستاندارد Pre-standard (Model)(١٩٧٨ ــ ١٩٨٨): زمانناسی هۆڵندی دیك لە کتێبی(Functional Grammar)دا یەکەم مۆدێلی تیۆری ڕێزمانی ئەرکی لە ساڵی ١٩٧٨ خستەڕوو، بە مۆدێلی ڕستەش ناوزەند دەکرێت، بەگشتی ئەم مۆدێلە هەموو ئەو لێکۆڵینەوانە دەگرێتەوە، لە بواری فەرهەنگ و وشەو بنیات و بواری واتای(سێمانتیکی و پراگماتیکی) لە چوارچێوەی وشە و ڕستەدا، بە تایبەتی باسی ڕستەی سادە کراوە(جمیات، بریزە، ٢٠١٦: ٢٣)،

ئەوەی لە سنووری توێژینەوەکەی ئێمەیە ڕستەی سادەیە، بە پێی مۆدێلی پێش ستاندارد ڕستە لە چەند پێکهاتەیەکەوە وەردەگیرێت، بە چەند قۆناغێکی جیاوازدا تێدەپەڕێت، هەر پێکهاتەیەک کۆمەڵێک تایبەتمەندی لەخۆدەگرێت، پێکهاتەکانیش بریتین لە :

١-پێکهاتەی گوزارە(Structure Predicative).

٢-پێکهاتەی ئەرکی (Structure Functional).

٣-پێکهاتەی دروستەیی(Constituent Structure). (دزەیی،عبدالواحد مشیر،٢٠١٥: ٦٩)

هەر یەکێك لەو پێکهاتانە کومەڵێک یاسا پشتگیریی دەکات، ئەوانیش: بناغە و یاساکانی پشتگیریی ئەرکەکان و یاساکانی دەربڕین و یاساکانی دەنگ (المتوكل،احمد،١٩٩٣: ٦)، ئەم مۆدێلە لە شێوەی نمونەیەکدا خرایەڕوو، پێ دەوترێت(نموونەی سەرەکی)لێرەدا ڕستە لە چەند پێکهاتەیەکی سەرەکی پێکدێت، بەپێی یاسای کارکردنیان ڕێکخراون، دەگاتە قۆناغی دەربڕین، هێڵکاری (٢) دەرپراوە زمانیەکانە لە مۆدێلی ڕێزمانی ئەرکی پێش ستانداردی سیمۆن دیك دەیخاتەڕوو:

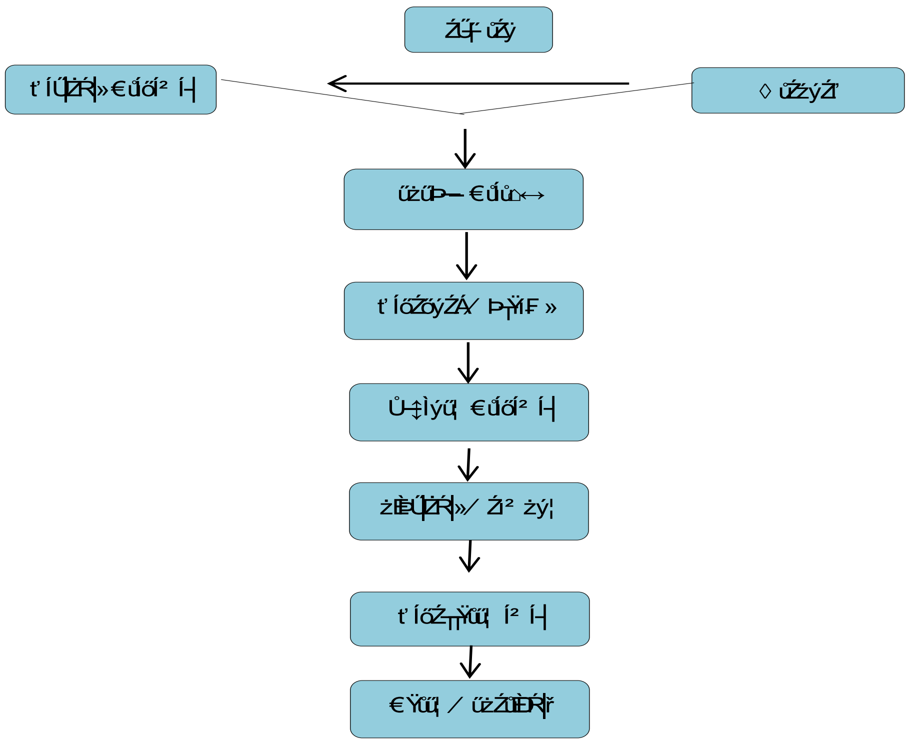

هێڵکاری(٢)دەرپراوە زمانییەکان لە مۆدێلی ڕێزمانی ئەرکی پێش ستاندارد(المیلطان، محمد حسین، ٢٠١٤: ٢٣).

نموونەی مۆدێلی ڕێزمانی ئەرکی ستاندارد (Standard Model)(١٩٨٩ــ١٩٩٧) :

ئەم مۆدێلەی ڕێزمانی ئەرکی کۆمەڵێك لێکۆڵینەوە دەگرێتەوە، دەربارەی فەرهەنگ و بنیاتی ڕستە و پراگماتیکی ڕستەی لێکدراو و ئاڵۆز لەگەڵ هەندێك دەستکاری و ڕاستکردنەوەی ئەنجامداوە، تاکو شیاو بێت لەگەڵ بەرهەمهێنانی گوتار و دەقدا، هەروەها هەوڵیاندا سنووری ڕستەی تێپەڕێنن، وەك بابەتێکی لێکۆڵینەوەی زمانەوانی لە مۆدێلی یەکەمدا نەبوە(مریم، جوزی،٢٠٢٠: ٣١)، لەم قۆناغەدا زیاتر کارەکان دەربارەی بابەتی فەرهەنگ و ڕستەو پراگماتیك لە چوارچێوەی ڕستەی ناسادەدا بووە.

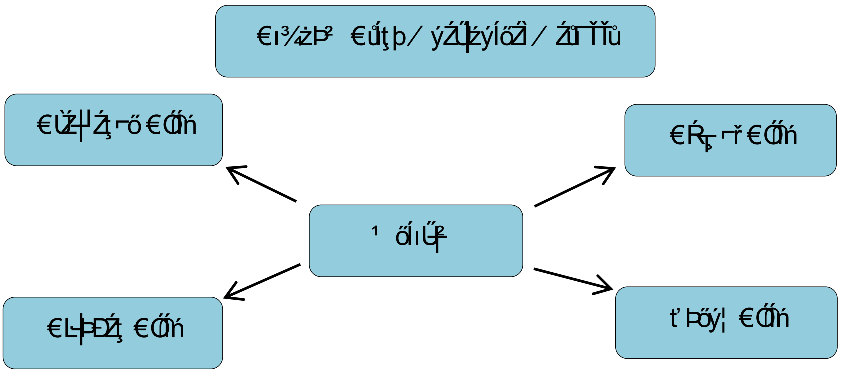

هێڵکاری (٣) نموونەی بەکارهێنەری زمانی سروشتی سیمۆ دیك(المتوكل، احمد، ٢٠٠١: ٣٠).

نمونەی مۆدێلی ڕێزمانی ئەرکی سەروی ستاندارد(-Post) Standard Mode (١٩٩٧ــ ٠٠٠٠):

لەدوای پرۆسەی فراوان کردن و دەوڵەمەندکردنی مۆدێلی دوای سالآنی (١٩٩٧) دەگرێتەوە، بە (ڕێزمانی گوتاری ئەرکی)(FDG) ناسراوە، ئەرکییەکان هەوڵیانداوە بۆ یەکخستنی مۆدێلە ڕێزمانیەکان، بە ئامانجی ئەوەی ڕێزمانێکی یەکگرتو و گشگیر دابمەزرێنن، بە جۆرێك تەنیا لە سەر بەشەکانی گوتار (وشە، ڕستە، گوتار)نەبێت، بەڵکو لەسەر هەموو زمانەکان جێبەجێبکرێت، لەم نموونەدا ئەوەی دەبێتە بنەما گرنگیدانە بەو ئەرکەی هەموو زمانەکان ئەنجامی دەدەن، ئەویش ئەرکی پەیوەنکردن وگەیاندنە، ئەم نموونە تا ئێستاش لە گەشە و دەستکاریدایە، پێویستی بە لێکۆڵینەوە هەیە بۆ دامەزاندنی گریمانەیەک بۆ نواندنی دروستەی ئەرکی گوتار(دزەیی، عبدالواحد مشير، ٢٠١٥: ٤٨).

٢- سینتاپراگماتیکی ڕستەی سادە بەپێی مۆدێلی سیمون دیك

٢-١- ڕستەی سادە و جۆرەکانی

ئاخێوەران و بەکارهێنەرانی زمان بە چەند یاسایەکی دیارکراو تواناى بەرهەمهێنانی ژمارەیەکی بێ کۆتای ڕستەیان هەیە، یاساکانی هەر زمانێکیش سنووردارن، بەڵام بەکارهێنانی ئەو یاسایانە لە ڕۆناندا بێ سنوورن، ڕستەکانی زمانیش بەپێی پێویستی هەڵوێستی ئاخێوەر دێتە ڕۆنان(محمد،دارا حميد،٢٠١٢: ١٠). لە دانەپاڵییەکی کەتیگۆرییە

فەرهەنگییەکان بە مەبەستی دروستەی ڕستەیەکی سادە، کردار بنەمای سەرەکییە چونکە پێکهێنەری ڕستەیە لە سەر ئەو بنەمایە پێڕەوی گشتی زمان دیاریدەکرێت، لە زمانی کوردیدا جێکەوتەی کردار لە کۆتاییدایە لەلای چەپ بۆ لای ڕاست حوکمی ئارگۆمێنتەکانی دەکات(حسەین، شیلان عومەر، ٢٠١٢: ٧٢)، لە بەرئەوە زمانەوانان وا پێناسەی رستەی سادە دەکەن، ئەو ڕستەیەیە کە تەنها کارێک و جێکەوتەکانی ئەو کارەی تێدایە(رەسوڵ، عەبدوڵا حسێن،٢٠١٤: ٦)، یان ڕستەی سادە بەو ڕستانە دەوترێت، کە تەنها کردارێکی تێدایە(کەریم، حەمید خالد، ٢٠١١: ٢٧٩)، لە دو پێکهاتەی سەرەکی پێک دێت، کە پێکهاتەی بەشی بکەری و بەشی کردارییە، هەر ڕستەیەکی سادە وەربگرین دوو بەشە هەمیشە بەشی بکەری جێکەوتەی فرێزێکی ناوییە و بەشە کردارەکەش جێکەوتەی فرێزێکی کردارییە(٦)(مەعروف، عەبدولجەبار مستەفا، ٢٠٠٥: ٥)، دەتوانرێت بگوترێت دروستەی ڕستەی سادە بۆ دوو کەتیگۆری ئەرکی دابەشد ەبێت ئەوانیش بەشەبکەر و بەشەکردارە(برزۆ،ئومێد بەرزان،٢٠١١: ٧٢)، ڕوانە:

(٧) ا/ ئامانج هات.

ب/ زەنێ نان دەخوات.

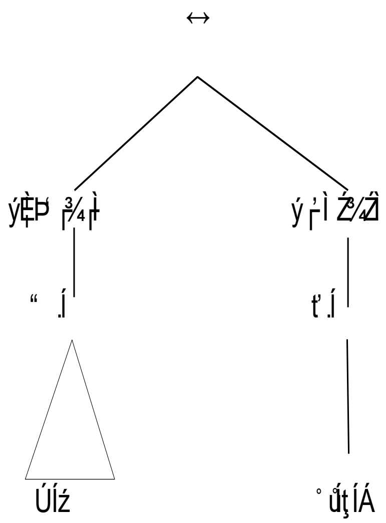

هێڵكاری(٢) دروستەی ڕستەی سادەی كاری تێنەپەڕ.

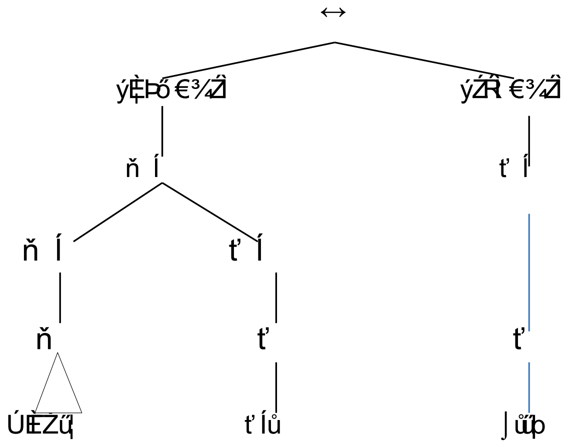

هێڵكاری(٤) دروستەی ڕستەی سادەی تێپەڕ.

(٨) زەنیٚ نەمام دەڕوێنێت.

لە ڕوانگەی ڕێبازی ئەركییەوە ڕستەی سادە جۆری ئەو ڕستەیە دەگرێتەوە كە تەنها یەك گوزارەی هەیە وەك(٨)دا دەركەوتوە ڕستەكە خاوەنی یەك گوزارەیە(دەڕوێنێت)(دزەیی، عبدالواحد مشیر، ٢٠١٥: ٨١) جۆری كردارەكە(گوزارە) ڕۆڵی بەرچاوی هەیە لە دروستەی ڕستەی سادەدا، چونكە جۆری كارەكە ژمارە و ئەرك توخمەكان دەستنیشان دەكات،(هەمیشە كار توخمێكی سەرەكیی پێكهێنەری ڕستەیە)(قەرەداغی، محمد مستەفا، ٢٠٢٤: ٢١٥) ئەگەر كارەكە تێپەڕبوو دوو توخم وەردەگرێت: بكەر و بەركار، ئەگەر كارەكە تێنەپەڕبوو یەک توخم وەردەگرێت، وەك دەوترێت ((جۆری كردارەكە تێپەڕبوو، داوای دوو جێكەوتە دەكات، لە جۆری تێنەپەڕبوو ئەوا داوای یەك جێكەوتە دەكات))(حسەین، شیلان عومەر، ٢٠١٢: ٧٣)، لە دروستەی ڕستەی سادەدا دەشێت زیاتر لە ناوێک، ڕاناوێک، ئاوەڵناوێک، ئاوەڵكارێک هەبێت، بەڵام ناشێت زیاتر لە كارێک لە ڕستەدا هەبێت(ڕەسوڵ، عەبدوڵا حسێن، ٢٠١٤: ٦)، ڕستەی سادە لە یەک دەستەواژەی سەرەكی سەربەخۆ پێكهاتوە و یەک كار و بكەر و یەک گوزارە لەخۆدەگرێت و واتایەكی تەواویش دەبەخشێت(قەرەداغی، محمد مستەفا،٢٠٢٤: ٢١٨)، بە گوێرەی كەرەستە سەرەكی و ناسەرەكییەكانیش ڕستەی سادە دابەش دەبێت :

١- ڕستەی سادەی ناوک(بنج)

ڕستەی سادەی ناوک لە سادەترین ڕۆنانیدا لە فرێزێکی ناوی و فرێزێکی کاری پێکدێت، هەریەکە لەم فرێزانە ڕۆڵێکی سەرەکی لە ڕستەکە دادەگێڕێت(فەرهادی، ساجیدە عەبدوڵا،٢٠١٣: ٣٩) چەشنی ئەو ڕستانە دەگرێتەوە کە تەنها لە کەرەستە سەرەکییەکان پێکدێت بوونیان بەخورتییە، دەشێت لە دروستەی ڕووکەشدا بکەردەرنەکەوێت و (pro)یەک لە شوێنی دابنرێت، چونکە جێناوی لکاوی کۆتایی کردار هەمان کەس و ژمارەی بکەرەکە دەنوێنێت، بۆیە دەتوانین بکەر دەرنەپرین بە فۆنەتیکی (مەحوی، محەمەد، ٢٠٠١: ٤٥)پروانە:

(٩) ا- منداڵەکە کەوت.ø (ڕستەی سادەی ناوک)

ب- (Pro)کەوت.ø

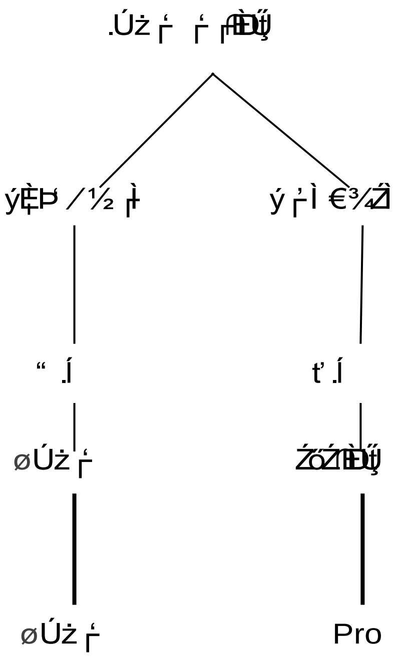

هێڵکاری (٥) دروستەی ڕستەی ناوك(سادەترین ڕستە) .

٢- ڕستەی سادەی ئاسایی:

مەبەست لە ڕستەی سادەی ئاسایی ئەو ڕستانەن کە بەشێکی زۆری ڕستەی زمانی کوردی پێکدەهێنێت، قسەکەر لە ژیانی ڕۆژانەی بە کاریدەهێنێت، ئەو ڕستەن کە جگە لە جێناوی لکاوی ڕێککەوتنی بکەر و بەرەکارەکان بەئاشکرا دێن، واتە کەرەستەکانی ڕستە وەك مۆرفیمێکی سەربەخۆ بەبێ هیچ وشەیەکی دیارخەر دەردەکەون(ڕەسوڵ، عەبدوڵا حسێن،٢٠١٤: ٢٣). لە ڕستەی سادەی ئاسایی کەرەستەکان لە سەر شێوەی (بکەر + بەرکار + کردار) ڕیزدەبن، ئەگەر کارەکانیان تێنەپەڕ بێت تەنیا لە دوو وشە پێکدێت، بەڵام ئەگەر کارەکانیان تێپەڕ بن بەرکارەکانیان دەکەونە نێوان بکەر و کردارەکەوە(عەلی، تاڵیب حوسێن،٢٠١٤: ١٧).

(١٠) ا/ کەوەکە فڕی.   (ب. ك)

ب/ ئامانج کەوەکەی فرۆشت.   (ب. بە. ك)

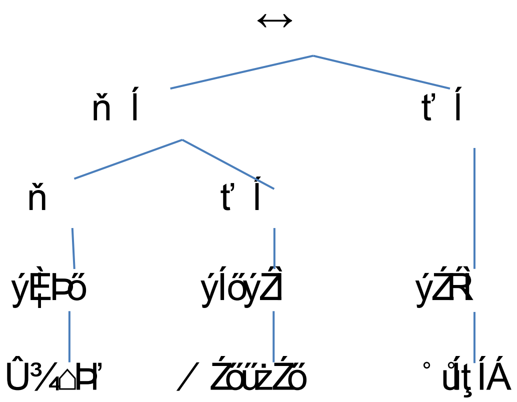

هێڵکاری(٦)دروستەی ڕستەی ئاسایی

٣- ڕستەی سادەی فراوانکراو

مەبەست لە فراوانکردنی ڕستەی سادە خودی کارەکە نییە، چونکە هەموو ڕستەیەکی سادە یەک کاری تێدایە، مەبەست لە فراوانکردنی ڕستەی سادەی ئەوەیە، کە بە هۆی چەند کەرەستەیەکی ناسەرەکیەوە دەتوانین فراوانی بکەین(فەرهادی، ساجیدە عەبدوڵا،٢٠١٣: ٣٩) لەم جۆرە ڕستانە جگە لە بکەر وکردار و بەرکار وشە سەربارەکانییش بەرکاردەهێنرێت(ڕەسوڵ، عەبدوڵا حسێن،٢٠١٤: ٢٤)پروانە:

(١٣) ئامانج دوێنێ هۆنراوەکەی لە پێشبڕکێکە خوێندەوە . (ڕستەی سادەی فراوانکراو)

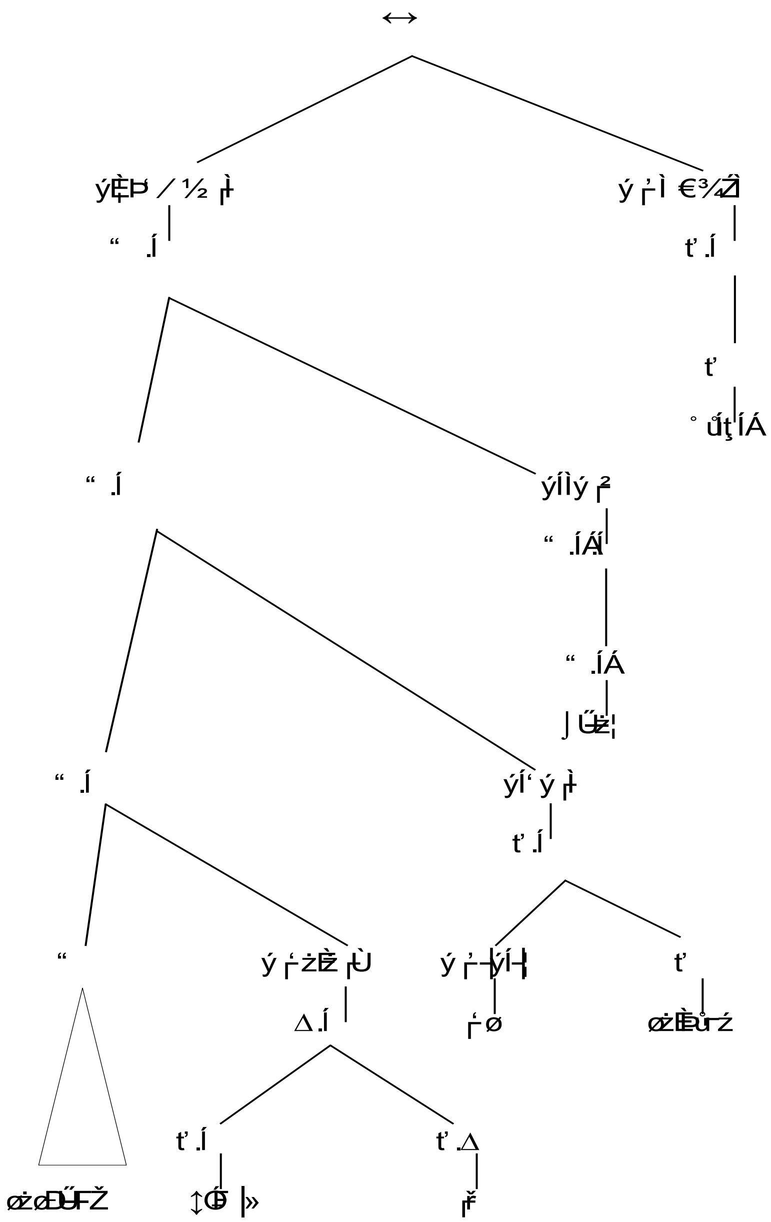

هێڵکاری(٧) دروستەی ڕستەی سادەی فراوانکراو.

٢-٢- سینتاپراگماتیکی ڕستەی سادە

له تیۆری ڕێزمانی ئەرکییدا ئەرکی سەرەکی زمان پەیوەندیکردنە، ئەم بنەمایە ئەرکی سەرەکی ڕستەمان بۆ ڕوون دەکاتەوە کە مەبەست لێیی گەیاندنی پەیامە بۆ ئەم مەبەستەش قسەکەر چەند ڕێگایەک دەگرێتەبەر، هەندێک جار واتای ڕستەکان له واتای کەرەستە پێکهێنەرەکانیانەوە بەدەستناهێنرێت، واتە کەرەستەکان واتای فەرهەنگی ناگەیەنن بەڵکو ئەو واتایەی کە
قسەکەر مەبەستێتی دەگەیەنن، ئەمەش بە ڕێگەی کەرەستە پێکهێنەرەکانی ڕستەوە ئەنجامدەدرێت، بۆ تێگەیشتن له واتا و مەبەست دەوروبەر و کات و شوێن و جۆرەکانی دیکە بەپێی ویست و ڕوانگەی قسەکەر ڕستە مەبەستدارەکان بەرهەمدەهێنن، توانا و لێهاتووی گوێگەریش له تێگەیشتن مەبەستی ڕستە ڕوون دەکاتەوە، کەواتە هەموو ئەمانە ڕۆڵی بەرچاویان هەیە کە مەبەستی قسەکەر و چۆنێتی تێگەیشتنی له ڕستەی سادەی زمانی کوردی ڕووندەکەنەوە:

١- سینتاپراگماتیکی ڕستەی سادەی ناوك(سادەترین ڕستە)

(١٤) ا/ دەنووسم.

ب/ دەدۆڕێین.

له(١٤ – ا ب)دا سادەترین ڕستەن لە ڕووی سینتاکسەوە تەنها له ڕەگی کارەکانی (نووس و دۆڕ) و مۆرفیمی کات و کەس داڕێژراون، هەریەکەیان تەنها یەك واتا دەبەخشن واتای سێمانتیکییە، بەڵام له(١٤-ا)دا ئەو بابەتەی دەنوسرێت، نازانرێت چییە؟ قسەکەر له ڕێگەی بەکارهێنانی زمان دەتوانرێت ئەو بابەتەی کە دەنوسرێت (نامە، چیرۆك، وتار...تاد)بێت، ئەمەش پەیوەست بە بەکارهێنان و دەوربەر دەردەکەوێت، بە هەمان شێوە له ڕستەی (ا- ب) دا ناوەڕۆکی دۆڕانەکە نادیارە لەڕیگەی بەکارهینانی زمان و دەوروبەرە واتای پراگماتیکی دەردەکەوێت، قسەکەر دۆڕانەکەی دەکرێت بەپێ بەکارهێنان له جەنگ یاخود پێشبرکێی وەرزشی بێت.

سادەترین ڕستە ئەگەر بخرێتە دەوروبەری جیاوازەوە دەبێتە هۆی جیاوازی له گەیاندنی واتا، بۆ ئەمەش دەبێت بگەڕێینەوە بۆ دەوروبەر و چوارچێوەی وتن و کەسەکان و بۆنەی وتن ئینجا مەبەست و واتای گەیاندنی قسەکەرمان بۆ ڕووندەبێتەوە، ناتوانرێت تاکە ڕستەیەک خۆی بە تەنها ڕاڤەبکرێت، هەر ئەمەشە وا دەکات کە زۆرێک له ڕستەکان جگە له

Journal Of Babylon Center For Humanities Studies 2026 Volume :16 Issue : 5
(ISSN): 2227-2895 (Print) (E-ISSN):2313-0059 (Online)

واتە فەرهەنگییەکانیان کە هەیانە واتای پێکهاتەیان بەپێی سیما یان پێکهاتەی واتای بنەڕەتییەکانیان دەکرێت لە بەکارهێناندا چەندین واتای نویان لێ بار بگرێت (فەرەج، هۆگر مەحمود، ٢٠٠٥: ١٣٠) بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە پروانە:

(١٥) کوشتم ←
- لێدان
- کردنە دەرەوە لە هەندێك یاری ئەلیکترۆنی
- تەریقکردنەوە
- بە درۆخستنەوە
- بێ گیانکردن

لە(١٥)دا زۆرێک لە واتاکان جیاوازن، ئەگەرچی سادەترین ڕستەیە کە لایەنی ڕواڵەت و پێکهاتەیی و دەنگیەوە هەر یەک شتن، بەڵام بە ناوەڕۆکی واتای جیاجیا و ئەرکی جیاجیا بەپێی پێویستی بەکاردەهێنرێت، هەندێک لەو واتایانەی وەک واتای سینتاپراگماتی دەخرێنەڕوو دەکرێت بەپێی شوێن لە جێگەی گونجاودا لە کردەی هەواڵ گەیاندنی ڕۆڵی بەرچاوی هەبێت.

٢- سینتاپراگماتیکی ڕستەی سادەی ئاسایی

(١٦) ئاری جگەرە دەکێشێت؟

لە (١٦)دا قسەکەر ناڕاستەوخۆ پرسیار لە گوێگر دەکات، بەڵام کاتێک ئەم ڕستەیە دەخرێتە دەوروبەرەوە ئەوا بەپێی ئەو دەوروبەرەی ڕستەکەی تێدا دەرپراوە، دەبێتە فەرماندان بەوەی کە پێویستە (لێرەدا جگەرە نەکێشرێت) بۆیە ئەگەر سەرنج بدرێت ئەو لێکەوتەی ڕستەکە لە دەوروبەردا دەگۆڕێت چونکە قسەکەر دەوێت بڵێت:

- تکایە ئاری لەم شوێنەدا جگەرە مەکێشە.
- ئاری ئەم شوێنە گشتییە، بۆ جگەرەکێشان شیاو نییە.
- جگەرەکێشان زیانبەخشە ئاری مەیکێشە.
- جگەرەکێشان لە بەرامبەر گەورەکاندا ئاری بێڕێزییە .

به سەرنجدان لەو دەرپڕاوانە دەردەکەوێت کە قسەکەر دەکرێت (بەڕێوبەر، پزیشک، مامۆستا، باوك) بێت، ڕستەکەی ئاراستەی (ئاری) وەرگر دەرپریوە، لەوە دەچێت کە(فەرمانبەر، نەخۆش، لاو، منداڵ)بێت مەبەستەکان لە دەوری جگەرەکێشاندا دەخولێتەوە، وای کردووە گۆڕان لە واتای دروستە و دەرپڕاوەکەدا ڕوودات، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت، دەوروبەرو دروستەکان ڕۆڵیان لە دیاریکردنی واتا و مەبەستەکاندەبێت.

٣- سینتاپراگماتیکی ڕستەی سادەی فراوان

(١٧) کەسوکاری قوربانیان ساڵ یادی جینۆسادی ئەنفال لە گەرمیان هەرگیز لەبیرمەکەن.

لە(١٧)دا ئەم دەپراوە دوور لە دەوربەر نێنەر پەیامەکەی لە شێوەی ئاگاداری داواکاری و داخوازییە، قسەکەر دەتوانێت بۆ گەیاندنی پەیام و مەبەستەکەی هەزاران ڕستەی لەم جۆرە بەپێی یاسای سینتاکسی زمانی کوردی پێکبهێنێت، بە شێوەیەك جگە لە کەرەستە بەخورتییەکانی (بکەر و بەرکار و کردار) ڕستەکەی بە وشە و سەربارەکان فراوان بکات، بەڵام کاتێک ڕستەکە دەخرێتە دەوروبەرەوە ئەوا دەبینرێت لە دەوروبەری بەکارهێناندا ئەرکی ڕستەکە دەگۆڕێت بۆ گوتنێکی پرسیاریی و بەپێی یاسا زمانییەکان لە دروستەی ڕستەکەدا بەچەند شێوەك دەردەبڕێت:

- کەی ساڵ یادی جینۆسایدی گەلی کوردە؟
- بۆچی ڕژێمی عێراق کەسوکارمانی ئەنفال کرد؟
- بۆچی کورد کارەساتەکەی لە بیرکردوە ؟
- لە کوێ ساڵ یادی جینۆسایدی ئەنفال دەکرێتەوە؟

دەتوانرێت ڕستەیەک لە ئاستی قوڵدا، چەند ڕستەیەک لە ئاستی ڕووکەشدا بەرهەمبهێنێت، چونکە دروستە و مەبەستی ئاخێوەر زۆرجار لە دەوروبەرەوە بە هۆی ژینگەی دەروونی و کۆمەڵایەتی و باری لێهاتووی زمانی ئاخێوەرەوە دەستەبەر دەبێت.

Journal Of Babylon Center For Humanities Studies 2026 Volume :16 Issue : 5
(ISSN): 2227-2895 (Print) (E-ISSN):2313-0059 (Online)

ئەنجامەکان:

لە کۆتایی توێژینەوەکەماندا گەیشتنیە ئەم ئەنجامانە :

١- سینتاپراگماتیك وەك چەمکێکی زمانەوانی کار لەسەر ستراکچەرێکی زمانی دەکات، کە لە ئەنجامی پێکەوە گرێدانی لێکدانەوەی پراگماتیکی پۆلە ڕەگەزە فەرهەنگییەکان و ئارگومێنتە سینتاکسییەکان لە قاڵبی سینتاکسدا بنیاتدەنرێت، واتە سینتاپراگماتیك کۆکردنەوەی کەرەستەی زمانی هەردوو ئاستی سینتاکس و پراگماتیکە .

٢- گرنگی سینتاپراگماتیك لەوەدا بەرجەستە دەبێت، کە لەیەك کاتدا شیکاری زمانی و لێکدانەوەی واتایی بۆ دروستە سینتاکسییەکان دەکات، ئەمەش زۆر بەکەمی لە زمانەوانیدا ڕوودەدات چونکە لێکدانەوەی دروستە و واتا کاری هەردوو ئاستی سینتاکس و واتاسازین (سێمانتیك و پراگماتیك) .

٣- مۆدێلی سیمون دیك وەك مۆدێلێکی پێشکەوتووی تیۆریی ڕێزمانی ئەرکی بە سێ قۆناغ خرایەڕوو، بەپێی ئەم تیۆرییە دەکرێت لە یەك کاتدا لێکدانەوەی سینتاکسی و سێمانتیکی و پراگماتیکی بۆ دروستەیەکی سینتاکسی بکرێت، لە شیکردنەوەکانیشیدا سینتاکس دەکاتە بناغە .

٤-ڕستەی سادە لە زمانی کوردییدا دروستەیەکی سینتاکسی خاوەن فۆرمی جیاوازە وەك: سادەترین ڕستەی سادە، ڕستەی سادەی ئاسایی، ڕستەی سادەی فراوانکراو، هەرسێ جۆری ڕستەی سادە دەکرێت بە پێی بنەماکانی سینتاپراگماتیك و لەبەررۆشنایی مۆدێلی سیمون دیك لە ڕێزمانی ئەرکیدا شیکاریان بۆ بکرێت .

پەراوێزەکان:

١- ڕستە گەورەترین کەرەستەی زمان نییە، (دەق و گوتار)گەورەترن.

٢- مەبەست : بریتییە لەو ویست و ئیرادەی مرۆڤ بەر لە هەر کردەیەکی زمانی.

٣- دەوروبەری زمانی (Linguitic context) هەموو پێکهاتەکانی ڕێزمان (دەنگسازی، ڕستەسازی، وشەسازی، واتاو واتالێکدانەوە) دەگرێتەوە.

٤- هێز (stress) نابێتە هۆی گۆڕینی واتا تەنها مەبەستی ڕستە دەگۆڕێت.

مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية ٢٠٢٦ المجلد ١٦/ العدد ٥

٥- سیمۆن دیك توێژەرێکی هۆڵندیە، لە ساڵی ١٩٤٠ لە وڵاتی هۆڵندا لە دایك بووە، سەرەتای خوێندنی زمانی لاتینی بووە لە کۆلێژی ئادابی زانکۆی ئەمستردام، پاشان وەك ڕاگر کاری کردووە ، بە یەکەم دامەزرێنەری تیۆری ڕێزمانی ئەرکی دادەنرێت، یەکەم کتێبی ساڵی ١٩٧٨:

Simon Dik: Functional Grammar. North-) (Holland.Amsterdamبڵاوکردەوە، لەو ساڵەوە تاکو ئەمڕۆ بە تیۆری ڕێزمانی ئەرکی ناسراوە، لە ساڵی١٩٩٥کۆچی دوایی کردووە. (بعطیش ، یحی،٢٠٠٦: ٧٦).

٦- ا/ فرێزەکان یەکەی سینتاکسین، بەپێی پێکهاتەو پەیوەندیان بە کەرەستەکانی ترەوە چەشنی جیاوازیان هەیە و بە گۆڕانی دروستەکانیان واتاشیان دەگۆڕێت، بە پێکهاتەی بنەڕەتی ڕستە دانراون ، لەبەرئەوە بە یاسای بنەڕەتی دروستەی ڕستە دادەنرێت، جۆرەکانی بریتیین:

1. S ↔ ⟵ (NP) ť Í + (VP) ň Í.

2. (NP) ť Í ⟵ (D¦) + N ť + (S ↔).

3. (VP) ň Í ⟵ V ň +{ ÍÁÆ↔ÆÍ }+ (Ad¦ŹÁ) + ... +(¦ŹÁ).

4. Pd¦ŹÁ ⟵ {¦ŹÁÆP ∆ ÆÍ }.

5. PP ∆ ⟵ ∆+ ť Í.

6. ↔ ⟵ (Š) ↔+ +...+ (Š) ↔+.

ب/ پیتەکانی (ڕ، ف ن، ف ك، د، ئا، ئەد، پ، خ)،(ڕستە، فرێزی ناوی، فرێزی کرداری، دیارخەر، ئاوەڵناو، ئەدڤێرب(ئاوەڵکارەکان)، پێشناو، مۆرفیمی خستنەتەکیەك) بۆ زانیاری زیاتر پروانە: (عبدوالجەبار مستەفا مەعروف، ٢٠١٠: ١٣) و (شیلان عومەر، ٢٠١٢: ٦٧).

سەرچاوەکان:

١. احمد، سیروان سەمین(٢٠١٥)، دروستەی سینتاکسی لە شێوە ئاخاوتنی ناوچەی کەرکوکدا نامەی ماستەر، کۆلێژی زمان، زانکۆی سلێمانی.
٢. برزۆ، ئومێد بەرزان(٢٠١١)، دروستەی فرێز و ڕستە لە زمانی کوردیدا، چاپی یەکەم، سلیمانی.
٣. جمیات، بریزە(٢٠١٦)، نظریة النحو الوظیفی لاحمد المتوکل طبقة الحمل الموسع – انموذجا – تطبیق علی سورة القلم، مذکرة الماستر، کلیة الاداب واللغات، جامعة محمد بوضیاف.
٤. حاجی مارف، ئەورەحمان(٢٠٠١)، ڕێزمانی کوردی، بەرگی یەکەم، سلێمانی.

Journal Of Babylon Center For Humanities Studies 2026 Volume :16 Issue : 5
(ISSN): 2227-2895 (Print) (E-ISSN):2313-0059 (Online)
مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية ٢٠٢٦ / المجلد ١٦ / العدد ٥

٥. حەسەین، شیلان عومەر(٢٠١٢)، پەیوەندی سینتاکس و سێمانتیك لە ڕێزمانی کوردیدا، چاپی یەکەم، سلێمانی.
٦. حەمەامین، تانیا ئیسماعیل(٢٠٢٤)، دەوروبەر لە ڕۆنان و واتای ڕستە لە زمانی کوردیدا، نامەی دکتۆرا، کۆلێژی زمان، زانکۆی سلێمانی.
٧. حەمەامین، خۆشناو عەزیز و کەریم، عومەر مەحمود(٢٠٢٢)، پێواژووی سینتاپراگماتیک لە زمانی کوردیدا، گۆڤاری زانکۆی گەرمیان، ژمارە(٤).
٨. حەمەامین، خۆشناو عەزیز(٢٠٢٣)، سینتاپراگماتیک لە زمانی کوردیدا، نامەی دکتۆرا، کۆلێژی پەروەردە، زانکۆی کۆیە.
٩. الخولی، محمد علی (٢٠٠٠)، مدخل إلی علم اللغه، الاردن.
١٠. دزەیی، عبدالواحد موشیر(٢٠١٥)، ڕێزمان و واتا، چاپی سێهەم، هەولێر.
١١. دزەیی، عەبدوالوحید موشیر(٢٠١١)، زانستی پراگماتیک، چاپی یەکەم، هەولێر.
١٢. ڕەسوڵ، عەبدوڵڵا حوسێن(٢٠١٤)، پوختەیەکی وردی ڕستەسازیی کوردی، چاپی سێهەم، هەولێر.
١٣. عەبدول، فەریدون و عومەر، ابوبکر(٢٠١٠)، گۆڤاری زانکۆی سلێمانی، ژمارە(٢٧).
١٤. عەلی، بەکر عومەر و حەسەین، ئازاد ئەحمەد(٢٠١٣)، دەوروبەری زمانی و لێکۆڵینەوەی سینتاپراگماتیکی، گۆڤاری زانکۆی سلێمانی، ژمارە(٤٢).
١٥. عەلی، تالبب حسین(٢٠١٣)، ئاواز و واتای پراگماتیکی، گۆڤاری زانکۆی سلێمانی، ژمارە(٤٢).
١٦. فەرەج، هۆگر مەحمود(٢٠٠٠)، کردەی گەیاندن لە نێوان سیمانتیك و پراگماتیك، گۆڤاری زانکۆی سلێمانی، ژمارە(١٥).
١٧. فەتاح، محمد مەعرووف(٢٠١١)، زمانەوانی، چاپی سێهەم، هەولێر.
١٨. فەرهادی، ساجیدە عەبدوڵڵا(٢٠٠٨)، ڕستە و پاش ڕستە، چاپی یەکەم، هەولێر.
١٩. فەرهادی، ساجیدە عەبدوڵڵا(٢٠١٣)، هەندێ لایەنی ڕستەسازی زمانی کوردی، چاپی یەکەم، هەولێر.
٢٠. فەقی براهیم، هاوسەر نەوزاد(٢٠١٤)، مۆرفۆپراگماتیک لە زمانی کوردیدا، نامەی ماستەر، کولێژی زمان، زانکۆی سلێمانی.
٢١. قەرەداغی، محەممەد مستەفا(٢٠٢٤)، دەروازەیەکی نوێی زمانەوانی، چاپی یەکەم، سلێمانی.
٢٢. کەریم، حەمید خالید(٢٠١١)، چەند بوارێکی زانستی زمانەوانی کوردی، چاپی یەکەم، کرکوک.
٢٣. المتوکل، احمد(١٩٩٣)، افاق جدیدة فی نظریة النحو الوظیفی، چاپی یەکەم.

٢٤. المتوكل، احمد(٢٠٠١)، قضايا اللغة العربية فى الليسانيات الوظيفية، چاپی یەکەم.
٢٥. محمد، دارا حميد(٢٠٢١)، سینتاكسی ئەرکی و شیکاری گوتار لە زمانی کوردیدا گوتاری ڕاگەیاندن بە نموونە، گۆڤاری زانکۆی نەورۆز، ژمارە(٢).
٢٦. محمد، دارا حەمید(٢٠١٠)، هەندێ لایەن لە سیمانتیک و پراگماتیکی کوردی، چاپی یەکەم، سلێمانی.
٢٧. محمد، دارا حەمید(٢٠١٣)، هەندێ لایەن لە تیۆرییەکانی زمان، چاپی یەکەم، سلێمانی.
٢٨. مريم، جوزى(٢٠٢٠)، طور المفهوم الوظيفية فى الليسانيات العربية الحديثة احمد المتوكل انموزيجا، مذكرة الماستر, قسم اللغة العربية وادابيها، جامعة مولود معمرى.
٢٩. مليطان، محمد الحسين(٢٠١٤)، نظرية النحو الوظيفى الاسس والنماذج والمفاهيم،چاپی یەکەم.
٣٠. مەحوی، محمد(٢٠٠١)،ڕستەسازی کوردی، زانکۆی سلێمانی.

Sources:

1. Ahmad, Sirwan Samin (2015), Syntactic Correction in Kirkuk Regional Speech Thesis, College of Language, Sulaimani University.
2. Barzo, Omid Barzan (2011), Correct Phrases and Sentence in Kurdish Language, First Edition, Sulaimani.
3. Jamiat, Briza (2016), Theory of Functional Grammar Lahmad Al-Mutawakkil, Comprehensive Carrying Layer – Design – Application to Surah Al-Qalam, Master's Thesis, Faculty of Arts and Languages, Mohammed Bouziaf University.
4. Haji Marf, Awrahman (2001), Kurdish Grammar, Volume 1, Sulaimani.
5. Hassan, Shilan Omar (2012), Relationship between Syntax and Semantics in Kurdish Grammar, First Edition, Sulaimani.
6. Hama Amin, Tanya Ismail (2024), Environment in Ronan and Sentence Meaning in Kurdish Language, PhD Thesis, College of Language, Sulaimani University.
7. Hama Amin, Khoshnaw Aziz and Karim, Omar Mahmoud (2022), Syntapragmatic Concepts in Kurdish, Garmian University Journal, No. (4).
8. Hama Amin, Khoshnaw Aziz (2023), Syntapragmatics in Kurdish Language, PhD Thesis, College of Education, Koya University.
9. Al-Khuli, Mohammed Ali (2000), Introduction to Linguistics, Jordan.
10. Dzeyi, Abdulwahid Moshir (2015), Grammar and Meaning, 3rd Edition, Erbil.
11. Dzeyi, Abdulwahid Moshir (2011), Pragmatic Science, 1st edition, Erbil.
12. Rasul, Abdullah Hussein (2014), A Detailed Summary of Kurdish Syntax, Third Edition, Erbil.
13. Abdul, Faridun and Omar, Abubakr (2010), Sulaimani University Journal, No. (27).

14. Ali, Bakr Omar and Hassan, Azad Ahmad (2013), Language Environment and Syntapragmatic Research, Journal of Sulaimani University, No. (42).
15. Ali, Talb Hussein (2013), Music and Pragmatic Meaning, Journal of Sulaimani University, No. (42).
16. Faraj, Hogar Mahmoud (2000), The Act of Communication Between Semantics and Pragmatics, Journal of Sulaimani University, No. (15).
17. Fatah, Mohammed Ma'roof (2011), Linguistics, 3rd edition, Erbil.
18. Farhadi, Sajida Abdullah (2008), Sentence and After Sentence, 1st Edition, Erbil.
19. Farhadi, Sajida Abdullah (2013), Some Aspects of Kurdish Syntax, First Edition, Erbil.
20. Faqi Ibrahim, Hawsar Nawzad (2014), Morphopragmatics in Kurdish Language, Master's Thesis, College of Language, Sulaimani University.
21. Qaradaghi, Mohammed Mustafa (2024), New Linguistic Gateway, First Edition, Sulaimani.
22. Karim, Hamid Khalid (2011), Kurdish Linguistic Science, First Edition, Kirkuk.
23. Al-Mutawakkil, Ahmed (1993), New Horizons in Functional Grammar Theory, 1st ed.
24. Al-Mutawakkil, Ahmed (2001), Arabic Language Issues in Functional Literature, 1st Edition.
25. Mohammed, Dara Hamid (2021), Functional Syntax and Discourse Analysis in Kurdish, Media Discourse as an Example, Newroz University Journal, No. (2).
26. Mohammed, Dara Hamid (2010), Some Aspects of Kurdish Semantics and Pragmatics, First Edition, Sulaimani.
27. Mohammed, Dara Hamid (2013), Some Aspects of Language Theories, First Edition, Sulaimani.
28. Maryam, Juzi (2020), The Functional Concept in Modern Arabic Literature Ahmed Al-Mutawakkil Anmozija, Master's Thesis, Department of Arabic Language and Appropriateness, University Mawloud Ma'mari.
29. Militan, Mohammed al-Hussein (2014), Theory of Functional Grammar, Foundations, Symbols and Concepts, First Edition.
30. Mahvi, Mohammed (2001), Kurdish Syntax, Sulaimani University.